

Senadin Lavić

MULTIVERZUM VLASTI

MULTI-UNIVERSE OF AUTHORITY

Sažetak

*Tekst je prikaz knjige Esada Zgodića, **Multiverzum vlasti**, FPN, Sarajevo, 2009.*

Summary

*The text is a review of Esad Zgodic's book **Multi-Universe of Authority**, Faculty of Political Science, Sarajevo, 2009*

Esad Zgodić je posebna spisateljska figura politološke i kritičko-socijalne misli u današnjoj Bosni i Hercegovini. Napisao je i objavio više od dvadeset knjiga, što je u svakom pogledu posebno obogatilo našu znanstvenu i kulturnu javnost, no nije riječ samo o tome. Zgodić sa svakom novom knjigom stavlja pred sebe i nove izazove – odabire temu i problem koji nije u znanstvenim istraživanjima prethodno elaboriran ili na cjelovit način istražen. Ta njegova crta inovativnosti često se ne razumije i ne primjećuje, tako da je znanstveni rad koji se prezentira od profesora Zgodića katkad krivo tumačen. U tom odabiru problema istraživanja Zgodić u njegovoj eksplikaciji daje svoju crtu ili misao, a to je ipak znak interpretacijskog dostignuća i relevancije autentične avanture mišljenja.

Sposobnost da se iznalaze posebne teme od općeg interesa nije stvar slučajnosti, već neumornog i detaljnog *rada na literaturi*,

što se može primijetiti u Zgodićevim tekstovima. Na taj način se demonstrira za tromu, lijenu i nemaštovitu svijest prenositelja tuđih znanja da se može izgraditi i vlastita znanstvena pozicija u mnoštvu različitih i sličnih pristupa određenom broju istraživačkih problema. Zgodić znade, pak, da bez mišljenja nema pristupa u nauku, pri čemu se relevantno dezavuiira savremena površnost, šarlatanstvo, proizvoljnost i neodgovornost u znanstvenom radu. Mišljenje koje Zgodić demonstrira potječe iz jasno definiranog kritičko-emancipatorskog izvorišta novijeg doba, koje se može pozivati na Spinozu, Voltairea, Kanta, Hegela, Marxa, Nietzschea, Horkheimera, Adorna, Marcusea, Althussera, A. Blooma, Schnädelbacha i mnoge druge u našem dobu. Ovo mišljenje pripada prosvjetiteljskoj vjeri da se može poboljšati ljudski svijet.

Kakva to pitanja postavlja Zgodić u novoj knjizi *Multiverzum vlasti*? Radi se, prije svega i posebno, o pitanju **vlasti**! Šta se to dešava s vlašću u našem savremenom dobu? Imamo li pritom neki siguran, jednoznačan i univerzalan odgovor? Da li se uvid F. Zakarije da živimo „smrt vlasti“ može u cijelosti prihvatiti u današnjoj situaciji katastrofičnog diskursa i dezavuiranja demokratije? „Dvadeseti vijek“, kaže Farid Zakarija, „obilježila su dva široka toka: regulacija kapitalizma i deregulacija demokratije. Oba eksperimenta su otišla predaleko. Oni su bili razumna rješenja za probleme tog vremena, neregulirani kapitalizam i oligarhiju...“¹ Očito je da proces *demokratizacije* ide mnogo šire od njegovog vezanja za politiku. Njime se, naime, ruše nametnute hijerarhije, otvaraju zatvoreni sistemi, poništavaju stare oligarhije, pritisak masa raste otkad su stupile na scenu povijesti kao subjekt „demokratskog sistema“ itd. Zato govorimo da živimo u demokratskom dobu. Zgodić za potrebe pripremanja platforme za likove ili natuknice nove kratologije propituje katastrofični diskurs, apokaliptičko-armagedonski duh unutar priče o Untergangu Zapada, „starenje kulture“, rasulo vrijednosti, samoubistvo Zapada, dogmatiku neoliberalizma, ideologiju laissez-fairea, merkantilistički fundamentalizam, krizu liberalizma, nezvjesne perspektive demokratije...

¹ Farid Zakarija, *Budućnost slobode. Neoliberalna demokratija kod kuće i u svijetu*, Beograd, 2004, str. 223

Unutar politologije postoje različiti metodološko-epistemološki pristupi društveno-političkoj zbilji. Među njima najčešće se spominju sljedeći pristupi: bihevizizam, racionalni izbor, institucionalizam (novi institucionalizam), feminizam, marksizam, interpretacionizam i normativizam.² Zgodić se poziva na ove pristupe koje posebno elaboriraju D. Marsh i G. Stoker, prateći marginalizaciju institucionalizma u politologiji, čime je oslabljen njen spoznajni interes za fenomen vlasti. Preferiranje novog institucionalizma u politološkim pristupima društvenoj zbilji i znanstvenim istraživanjima dovodi do vraćanja digniteta fenomenu vlasti u politologiji kao znanstvenoj disciplini. A vraćanje institucionalnom diskursu unutar politologije omogućava autoru da ukaže na multiverzum vlasti.

Zgodić pokušava da prati *likove vlasti*, njene transformacije kao u hegelijanskoj fenomenologiji, bez obzira na to što izvjesni likovi vlasti nisu formalno institucionalizirani, što nemaju zasebnu organizaciju i egzekutivu.³ Tako se pokazuje da pitanje o vlasti Zgodić ustvari postavlja kao pitanje o novoj *kratologiji* koja bi trebala korespondirati s novom historijskom situacijom. Uvid da je potrebno uletjeti u „prazan prostor“ koji se pojavljuje u savremenom svijetu politike, a koji još nije precizno određen *vokabularom*, daje autoru prostor za imaginativno igrište u kojem se pojavljuje čitava skupina natuknica koje nam otvaraju galerije inovativnog duha promišljanja kratologije – znanosti o vlasti. „Budući da govorimo“, kaže Zgodić, „o historijski nepoznatim oblicima i sadržinama vlasti to i smatramo da je *tradicionalna politologija* vlasti insuficijentna: zato *hoćemo* dati prilog utemeljenju *inovirane kratologije* – u mnogim aspektima i važnim uvidima *nove znanosti o vlasti*, ali ovdje oblikovane iz horizonta destruktivnih konzekvencija *savremenog multiverzuma vlasti* na samu *liberalnu demokratiju*.“⁴

Šta je to *nova kratologija* za koju Zgodić pledira u svojoj knjizi? Autor će poduzeti opsežne analize odnosa države, moći, vlasti, sile, državnog vršenja vlasti, dominacije, nasilja i drugih fenomena

² David Marsh, Gerry Stoker, *Teorije i metode političke znanosti*, FPZ, Zagreb, 2005.

³ Esad Zgodić, *Multiverzum vlasti*, FPN, Sarajevo, 2009, str. 9.

⁴ Ibidem, str. 27.

socijalnog života ljudi, koristeći se pritom relevantnim autorima i njihovim pogledima na složena pitanja. Zgodić podrazumijeva da je vlast umijeće, da vlast nije puka primjena sile, moći ili dominacije nad nemoćnima ili potčinjenima, jer „multiverzum vlasti figurira unutar multiverzuma politike kao realpolitike“.⁵ U drugom poglavlju knjige *Panorama vlasti i demokratije* Zgodić, prvi put kod nas na jednom mjestu, eksplicira pojmovnik likova vlasti koji se u inoviranoj kratologiji ne mogu više zanemarivati ili se više ne može glumiti da ne postoje. Spisak tih pojmova je sljedeći: antropokratija, aristokratija, autokratija, biokratija, birokratija, demonokratija, egokratija, etnokratija, eurokratija, falokratija, genotokratija, gerontokratija, GMO-kratija, hijerokratija, hipokritokratija, hristokratija, ideokratija, kleptokratija, korporokratija, kosmokratija, kriptokratija, medijakratija, mediokratija, meritokratija, militokratija, monokratija, nekrokratija, nomokratija, ohlokratija, partitokratija, plutokratija, politokratija, pornokratija, scijentokratija, sociokratija, statokratija, talasokratija, tehnokratija, teledemokratija, telekratija, teleokratija, teokratija i videokratija.⁶ Ovaj nesvakidašnji vokabular je dijelom poznat i već se mnogi pojmovi koriste u znanstvenim ili svakodnevnim diskursim, no pojavljuju se novi pojmovi koji tek trebaju postati dijelom naših „jezičkih igara“. Ovim je Zgodić prezentirao vlastitu kreativnost i znanstvenu inovativnost, podario je našoj znanstvenoj i jezičkoj zajednici riječi koje misle i pojmljuju određene pojave, stanja, radnje, ponašanja ili procese u kojima se svakodnevno nalazimo.

U trećem poglavlju *Završna razmatranja* Zgodić se poziva na Sloterdijkov izrijek iz knjige *Srdžba i vrijeme (Zorn und Zeit)*⁷ koji glasi – *ušli smo u eru u kojoj ne postoji sabiralište gnjeva sa svjetskom perspektivom*. Možemo li se pozivati na neki utopizam koji bi nas čuvao od pesimističkih anticipacija unilateralne koncepcije vlasti i predstave o njenom suverenitetu i jednoznačnosti? Postoji li neki izlaz iz labirinta multiverzuma vlasti? Očigledno je da

⁵ Ibidem, str. 51.

⁶ Ibidem, str. 63-517.

⁷ Peter Sloterdijk, *Zorn und Zeit. Politisch-psychologischer Versuch*, Suhrkapm, Frankfurt am Main, 2006.

Zgodić poslije predstavljanja mnoštva likova vlasti ne može više ostati na tradicionalnoj odredbi *kratologije* i zanemariti važnost borbe građanstva u okvirima demokratskog sistema za ograničavanje moći i različitih oblika vlasti. Multiaspektnost vlasti, s kojom smo danas suočeni, sasvim je povezana sa svjetsko-povijesnom scenom u kojoj više ne postoji organizirana radnička klasa ili neka komunistička avangarda, socijalističke revolucionarne radnje i promjene sistema... Zgodić dolazi do bitnih antinomija i paradoksalnih pitanja našeg doba kakva su emancipacija, sloboda i prosvjetljivanje građana širom svijeta od svih oblika neopravdane moći i nekontrolirane vlasti. Pritom Zgodić znade da vlast u sebe uključuje i „odustajanje od prosuđivanja“, to jest sama vlast podrazumijeva gubitak racionalnosti. Mnoga pitanja izazivaju vrtoglavice, no jedna ideja na terenu stvarnog života potiče djelovanje. To je ideja o *humanističkoj politici* emancipacije *svih*, a ne ovih ili onih, *ljudi* širom svijeta. Vjerovatno će ideje humanističke politike u svijetu porušene vjere u prosvjetiteljstvo i ljudski razum biti novi putevi znanstvenih istraživanja profesora Zgodića.